

Valtiovarainvaliokunnan kuuleminen 28.3.2017

Asia: HE 15/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

MAAKUNTIEN TALOUDEN HALLINTA JA OHJAUS

Näen maakuntahallinnon rakentamisen tärkeänä ja toivon, että päätökset siitä saadaan aikaan kesällä 2017. Talouden hallinnan ja ohjauksen sisältöjä on syytä kuitenkin hieman säätää ja tarkentaa päätöksenteon yhteydessä kun edetään kohti konkretiaa ja jotta halutut tavoitteet saavutetaan.

Maakuntien rahoituksen muodostuminen yleiskatteellisena vahvistaa maakunnan itsehallintoa ja järjestäjätahon, erityisesti demokraattisesti valitun luottamushenkilöhallinnon, johtamistehtävää. Rahoituksen määrittelyperusteet ovat lähtökohtaisesti loogiset, mutta **on erittäin tärkeää, että simuloinnin avulla arvioidaan rahoituksen ja kustannusten kohdistumista.** Maakunnan rahoituslain perusteluista ei aivan tarkkaan selvinnyt kaikki laskenta mm. ELY:n tehtävien jakaminen kahteen maakuntaan tai kasvupalvelukriteerien laskenta yksityiskohtaisesti. Myös ns. välitettävien varojen kohdentuminen maakunnittain on vielä epäselvää, ja näiden varojen merkitys kasvupalvelujen näkökulmasta on merkittävä. Absoluuttista arviota maakunnan talouden tilasta 2019 alkaen on siten hieman haastavaa laatia.

Rahoitukseen liittyvä valtion ja maakuntien neuvottelumenettelyn kokonaisprosessi vaatii vielä täsmennystä. Maakunnat odottavat yhdenmukaista, koordinoitua ja kokonaisvaltaista prosessia, joka perustuu jatkuvaan tiedonvaihtoon ja yhteisiin tietolähteisiin sekä analyysihin. Ministeriöiden tiivis yhteistyö on edellytys toimivalle ja tehokkaalle neuvottelujärjestelmälle.

Rahoituksen tehokkaan käytön näkökulmasta on tärkeää vahvistaa järjestäjän työkaluja kokonaisrahoituksen ohjauksessa. Maakunnan järjestäjän vastuu on erittäin vahva sekä rahoituksen että palvelujen saatavuuden ja laadun näkökulmasta. Sote-keskuskokeiluista saadaan tärkeitä tietoa ja oppia järjestelmän rakentamiseen, joskin tieto tulee jokseenkin myöhässä esitettyyn käynnistämisaikajankohtaan nähden. Kapitaatiopohjaisen rahoituksen rinnalle on laadittava järjestelmä sote-tuottajille myös bonusten ja sanktioiden osalta sekä käynnistettävä kannattavaa julkisomisteista liiketoimintaa.

Maakunnan talouden hallinnassa keskeistä on valinnanvapausjärjestelmän muotoutuminen kokeilukokemusten pohjalta. Esitetyssä mallissa rahoitusta ohjataan sote- keskuksille sekä maakunnan liikelaitokselle. Osa toiminnasta on kuitenkin suoran ohjauksen ulottumattomissa, koska esimerkiksi setelipalvelujen tuottajien kanssa ei olla missään sopimussuhteessa. Kustannusten kasvua mallissa on korostettu mediassakin, mutta rahoituksen määrä on valtion ohjauksessa ja maakuntien tehtävänä on sopeuttaa toimintaa sekä ohjata sitä niin, että toiminta on mahdollisimman tehokasta ja laadukasta. Toiminnan kokoaminen maakunnan alaisuuteen antaa tähän mahdollisuuden ja toivottavasti tarkemmilla asetuksilla ei rajoiteta toimialarajat ylittävää resurssien yhdistämisä ja uudenlaisten palvelumallien syntyä maakunnissa.

Markkinoiden avaamisen ja yhtiöittämisen taloudelliset vaikutukset maakuntaan, sen aluetalouteen sekä kuntiin jäävät nähtäväksi. Julkisten yhtiöiden valmius markkinoille on turvattava, jotta palvelujärjestelmä toimii kestävästi. Julkisesta monopolista siirrytään avattuun järjestelmään kertaheitolla samalla kun järjestäjätehtävät kootaan maakuntiin. Yritykset valmistautuvat jo markkinatilanteeseen, mutta julkinen sektori lähtee selvästi takamatkalta markkinatilanteeseen. Tämä voi aiheuttaa yllättäviä taloudellisia vaikutuksia maakunnan yrittäessä hallita tilannetta ja sopeuttaessa toimintaansa markkinoiden mukaan (valinnanvapausmalli sekä kasvupalvelut).

ONNISTUMISEN EDELLYTYKSET

Monituottajamallissa tietointegraation onnistuminen on keskeisin maakuntamallin onnistumisen edellytys ja ajan ollessa rajallinen on laadittava realistinen portaittain etenevä maakuntamallin käyttöönottosuunnitelma. ICT – järjestelmien yhdenmukaistaminen ei ole taloudellisesti mahdollista tai järkevääkään tässä aikataulussa, mutta yhteisen tiedon ja integraatioiden rakentaminen on tärkeää. Maakuntatasolla järjestelmä pystytään toteuttamaan, mutta kansallinen asiakas- tuottaja- järjestäjä – prosessien ohjaus tällä aikataululla lienee mahdotonta luoda 1.1.2019 mennessä. Palveluissa digitalisaation ja robotisaation käyttöönotto on mahdollisuus toiminnan tehostumiseen.

Esivalmisteluvaihe on edennyt maakunnissa vaihtelevasti, mutta pääosin hyvin. Innostusta ovat laimentaneet kentän kokemukset aiemmista liki maaliin päässeistä uudistushankkeista sekä joidenkin kuntien haluttomuus tai kyky osallistua esivalmisteluvaiheen kustannuksiin.

Väliaikaishallinnon vaiheessa on erittäin tärkeää turvata maakuntien perustamisen rahoitus - se on toteutuksen edellytys. Tämä asia on akuutein ratkaistava asia lain hyväksymisen jälkeen. Siirtymäaika nykytilanteesta uuteen on erittäin lyhyt ja muutosten määrä suuri joka maakunnassa, joten vajaalla resursoinnilla jäädään tavoitteista jo alkuvaiheessa. Muutosjohtamisen merkittäviä resursseja tarvitaan erityisesti maakunnissa, joissa sote- palveluja ei ole vielä yhdistetty. Uudistuksen toteuttamisessa on konkreettista selvitys- ja määrittelytyötä, joka ei hoidu pelkästään väliaikaishallinnon toimielimen avulla vaan tarvitaan maakunnittain kooltaan vaihtelevat valmistelusihteeristöt.

Muutoksen tuen rahoitukseen tulee varautua myös vuonna 2018 sekä vuoden 2019 alkupuoliskolla. Kehittämistyö ja muutoksen johtaminen eivät katkea 1.1.2019, vaan ylimenokausi ”100 päivän suunnitelma” on ainakin varmistettava, jotta toteutuskin alkaa onnistuneesti. Uuden maakuntahallinnon työstäminen alkaa toden teolla vasta 1.1.2019 alkaen.

